

Reconsiderarea limitei sudice a arealului Precucuteni pe baza descoperirilor recente din Subcarpații Curburii și nord-estul Câmpiei Române

Daniel Garvăn*
Mădălina Stănescu**

Abstract: The Precucuteni culture in the Curvature Subcarpathians has until recently been a little-studied topic. The Precucuteni elements discovered in this area were often interpreted as imports or as influences that had penetrated the Stoicani-Aldeni environment. In the absence of clear chronological markers, this interpretation persisted until nearly the end of the last decade. In 2017, at Gherăseni-Movila Cremenea, a Precucuteni settlement was identified, marking a turning point in the research of the area. Since then, the number of discoveries has steadily increased, resulting in the documentation of eight Precucuteni settlements. In two cases, these layers were superimposed by Stoicani-Aldeni structures, an observation that contributes to clarifying the relationships between the two cultures in the studied area. Although there is no direct stratigraphic evidence connecting the Boian-Giulești and Precucuteni cultures, the radiocarbon (C14) data obtained so far allow us to deduce the earlier presence of the former.

Based on recent findings, it can be concluded that by the end of the first half of the 5th millennium BCE, the Precucuteni culture reached its maximum expansion, occupying both the Subcarpathians of Curbură and the northeastern Romanian Plain, north of the Călmățui River.

Keywords: Precucuteni / Tripolye A; second half of the 5th millennium BC; northeast Muntenia; southern Moldova; settlement area; stratigraphy; contacts.

Date introductive

De la prima identificare a unor materiale atribuite culturii Precucuteni/Tripolie A în Muntenia, în așezarea de la Vidra¹, situată în proximitatea Bucureștiului, numărul descoperirilor de acest tip a crescut semnificativ la sud de Carpați. O scurtă trecere în revistă a celor peste 20 de semnalări de materiale precucuteniene din sud-estul României², împreună cu contextul descoperirilor, evidențiază lipsa de coerență a cronologiilor ceramice, adesea bazate pe încadrări incerte sau pe loturi ceramice neconcludente, de cele mai multe ori mult prea restrânse. Cele mai timpurii materiale precucuteniene (faza I) au fost semnalate în așezări atribuite fazei Boian-Giulești³, în timp ce cele mai târzii (faza III) apar la

* Muzeul Județean Buzău, Buzău; daniel.garvan@gmail.com.

** Muzeul Vrancei, Focșani; stanescunicoletamadalina@gmail.com.

¹ Rosetti 1934, p. 17-18, fig. 25.

² Garvăn 2021, p. 63-65.

³ Neagu 2003, p. 101, 148, Pl. LVII; Constantinescu, Pandrea 1999, p. 10-11.

nivelul fazei Gumelnița B⁴. Totuși, cele mai concludente descoperiri provin din niveluri Boian-Spanțov și Gumelnița A1, corespunzătoare momentului de maximă expansiune a comunităților Precucuteni spre sud, la sfârșitul primei jumătăți a mileniului al V-lea î.Hr.

Deși se impune o reevaluare sistematică a tuturor elementelor considerate de factură sau influență precucuteniană identificate în Muntenia, precum și a contextelor arheologice din care acestea provin, prezentul studiu se va limita la analiza acelor descoperiri care pot indica o posibilă limită sudică a arealului ocupat efectiv de comunitățile Precucuteni.

Arealul analizat este delimitat la nord de pârâul Zăbrăuți, la sud de râul Călmățui, la est de râul Siret, iar la vest de culmea Tohani, aparținând Subcarpaților de Curbură și situată la limita dintre județele Buzău și Prahova.

Istoricul problemei / repere istoriografice

Prima încercare de stabilire a limitei sudice a arealului precucutenian îi aparține lui R. Vulpe, care, în 1956, într-o lucrare consacrată neoliticului est-carpatic, menționează descoperirile de la Ciorani, Panciu (jud. Vrancea) și Bogdănești (jud. Vaslui)⁵. Pe baza acestor semnalări, limita sudică a arealului precucutenian a fost trasată de-a lungul liniei formate de cele trei puncte. În absența unor descoperiri noi, această delimitare a fost menținută și în 1974, odată cu publicarea monografiei culturii Precucuteni de către Silvia Marinescu-Bîlcu⁶.

Exceptând descoperirea de la Ciorani, unde A. Nițu a realizat un sondaj pe un promontoriu aflat pe terasa inferioară a Siretului, la vest de sat, descoperind fragmente ceramice și o figurină antropomorfă atribuite culturii Precucuteni⁷, celelalte două descoperiri (de la Bogdănești și Panciu) sunt, oarecum, incerte, artefactele de aici provenind din contexte neclare⁸.

Semnalarea de la Homești, localitate aflată în jumătatea de nord a județului Buzău, în zona deluroasă⁹ rămâne izolată de arealul precucutenian mai bine de treizeci de ani.

Publicarea târzie a materialelor precucuteniene de la Ghinoaița (jud. Prahova)¹⁰, descoperite și menționate încă din anii '60¹¹, nu avea să contribuie foarte mult la clarificarea situației arheologice. Cu acea ocazie autorii considerau că: „*Lipsa asezărilor precucuteniene din sudul Moldovei poate fi pusă nu numai pe seama cercetărilor insuficiente, ci și pe posibilitatea redusă de avansare spre sud și sud-est a comunităților precucuteniene din cauza prezenței aici a altor grupe de populații,*

⁴ Bem 2007, p. 116.

⁵ Vulpe 1956, p. 60.

⁶ Marinescu-Bîlcu 1974, fig. 2.

⁷ Marinescu-Bîlcu 1974, p. 156-157.

⁸ Marinescu-Bîlcu 1974, p. 155, 166.

⁹ Comșa 1987.

¹⁰ Frînculeasa, Garvăn 2007.

¹¹ Roman 1963, p. 34.

raporturile dintre acestea limitându-se doar la schimburi / influențe interculturale”¹². Cercetările recente au demonstrat că doar prima parte a ipotezei se confirmă, cea de-a doua fiind infirmată printr-un număr semnificativ de argumente.”

În spațiul supus discuției (sudul Moldovei și nord-estul Munteniei), în mai multe așezări Stoicani-Aldeni sunt semnalate fragmente ceramice, uneori și figurine antropomorfe, considerate ca provenind din spațiul est-carpatic sau fiind doar influențe, rezultat al contactelor dintre comunitățile Precucuteni și cele Stoicani-Aldeni. Cele mai vechi semnalări provin din arhiva arheologului prahovean V. Teodorescu, întocmită în deceniile 6-7 ale sec. al XX-lea. Alături de descoperirea de la Ghinoaica, acesta menționa descoperirea unui „ciob precucutenian”, la Smeeni – *Fântâna Miraculoasă*¹³, pe valea Călmățuiului, și la Nenciuleşti (com. Meriei)¹⁴, în zona colinară. Tot în acest areal, mai recent, au mai fost menționate importuri / influențe est-carpatică în nivelurile Stoicani-Aldeni de la Apostolache - *La Povarnă* (jud. Prahova)¹⁵, Coțatcu - *Cetățuia* (jud. Buzău)¹⁶, Fițești - *Dealul Șipot* (jud. Buzău)¹⁷, Mălăiești de Jos - *Mornel* (jud. Prahova)¹⁸, Vadu Săpat - *La Grec / Buduresca 3* (jud. Prahova)¹⁹. Din zona de câmpie astfel de descoperiri erau semnalate Lișcoteanca – *Moș Filon*²⁰ și Însurăței – *Popina II*²¹, în primul dintre cazuri din context incert, în cel de-al doilea caz considerate importuri într-un nivel Gumelnița A1, în care apar, totodată, și materiale Boian-Spanțov²².

Numărul descoperirilor de acest tip de la sud de Carpați crește constant, astfel că, la ora actuală sunt semnalate peste 20 de puncte, multe dintre ele fiind eronat atribuite²³.

Contribuții recente

• Primele urme ale unei așezări precucuteniene au fost identificate în 2017, odată cu începerea săpăturilor în situl de la Gherăseni-*Movila Cremenea* (județul Buzău)²⁴, situat pe malul drept al Călmățuiului. Cercetările arheologice în acest sit s-au desfășurat în anii 2017, 2023 și 2025, vizând o groapă și o locuință incendiată²⁵. Formele ceramice descoperite, tehnica de decorare a vaselor și datele obținute prin

¹² Frînculeasa, Garvăn 2007, p. 219.

¹³ Fișă de sit identificată în arhiva Victor Teodorescu (Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova).

¹⁴ Garvăn 2024, p. 15.

¹⁵ Frînculeasa 2007-2008, p. 24-26.

¹⁶ Grigoraș, Paveleț 2007; 2013.

¹⁷ Chicideanu 1994, p. 33.

¹⁸ Frînculeasa 2006; 2007.

¹⁹ Frînculeasa, Garvăn 2007, p. 217.

²⁰ Harțușche 1980, p. 12.

²¹ Pandrea, Vernescu 2005.

²² Pentru o discuție mai largă, vezi: Garvăn 2021, p. 65.

²³ Garvăn 2021, p. 63-65.

²⁴ Garvăn *et alii* 2018.

²⁵ Garvăn *et alii* 2024.

analiza radiocarbon constituie argumente solide pentru încadrarea locuirii în faza Precucuteni III.

- Concomitent cu reluarea săpăturilor în zona Gherăseni au fost reevaluate materialele neo-eneolitice din situl de la Sudiți – *La hotarul dintre Sudiți și Bălaia* (com. Gherăseni, jud. Buzău). A fost identificat un mic lot ceramic, ce provine din campania 1964²⁶. Deoarece nu se cunoaște contextul descoperirii, nu se pot avansa discuții privind posibila existență a unei așezări și aici, la 1,6 km aval de așezarea de pe *Movila Cremenea*.

- Tot în cursul aceluiași an, în urma unor cercetări de suprafață desfășurate pe raza comunei Topliceni (județul Buzău), situată în zona colinară, pe valea Râmnicului Sărat, au fost descoperite fragmente ceramice ce pot fi atribuite cu certitudine culturii Precucuteni²⁷. Pe baza unor elemente decorative realizate prin excizie, acestea au fost considerate mai timpurii, probabil faza II²⁸. Totuși, situl necesită o reevaluare, având în vedere cantitatea redusă de materiale descoperite.

- În anul 2018 a fost sondată *Movila Drumul Oilor* de la Lipia (jud. Buzău), aflată tot pe cursul Călmățuiului, în zona actuală de formare a râului. La baza depunerii arheologice (groasă de circa 1,2 m și constituită din mai multe straturi Stoicani-Aldeni) a fost identificat un nivel atribuit culturii Precucuteni, în care au fost găsite numeroase fragmente ceramice și figurine antropomorfe, toate specifice fazei finale a culturii. Tot acestui nivel aparține și o locuință incendiată, cercetată parțial²⁹.

- O primă descoperire în partea de nord a câmpiei Râmnicului provine de la Boldu (jud. Buzău). În anul 2019 ne-a fost semnalată existența unei așezări preistorice pe malul stâng al văii Boldu. La suprafața solului au fost descoperite numeroase fragmente ceramice, unelte din piatră, plastică antropomorfă și bucăți masive de lipitură arsă. Atribuirea locuirii de aici fazei Precucuteni III este certă, în acest sens pledând formele și decorurile de pe ceramică și maniera de modelare / redare a figurinelor antropomorfe³⁰.

- Pe valea pârâului Zăbrăuți, aproape de limita estică a Subcarpaților Curburii, pe teritoriul localității Diocheți-Rediu (com. Movilița, jud. Vrancea), a fost identificată și sondată o nouă așezare specifică eneoliticului timpuriu est-carpatic³¹. Primul sondaj a fost efectuat în anul 2021, ulterior în 2024³² și 2025 cercetările au continuat în aceeași zonă, fiind cercetată parțial o locuință incendiată.

- Noi descoperiri în aria subcarpatică s-au făcut în anul 2022, la Pădureni – *Pițigoii* (jud. Vrancea) și *Dara – La sud de sat* (jud. Buzău). Situl de la Pădureni era cunoscut în literatura de specialitate datorită unor descoperiri din cea de-a doua

²⁶ Garvăn 2021, p. 66; pl. 160-161.

²⁷ Garvăn 2021, p. 66, pl. 167.

²⁸ Garvăn 2021, p. 71.

²⁹ Garvăn *et alii* 2019.

³⁰ Garvăn, Dinu 2020.

³¹ Croitoru, Pandrea 2022, p. 213-214.

³² Stănescu *et alii* 2025, p. 599-601

epocă a fierului³³. Cu ocazia unor cercetări de suprafață au fost descoperite fragmente ceramice, unelte din piatră și figurine antropomorfe, specifice sfârșitului primei jumătăți a mileniului al V-lea a.Chr. în spațiul est-carpatic³⁴. Sondajele realizate în cursul anului 2023 nu au oferit date concludente privind stratigrafia sitului³⁵. În situl de la Dara situația este oarecum asemănătoare cu cea de la Pădureni. Cunoscut inițial pentru descoperirea unor materiale din alte epoci, în anul 2022, cu ocazia unor cercetări de suprafață au fost descoperite fragmente ceramice specifice perioadei care ne interesează. În același an au fost realizate două mici sondaje, au fost descoperite puține materiale clar încadrabile eneoliticului și nediferențiindu-se, însă, un nivel de locuire³⁶.

Discuții

Între anii 2017-2024, în Subcarpații de Curbură și nord-estul Câmpiei Române au fost descoperite opt situri ce conțin materiale atribuite comunităților Precucuteni. În cazul descoperirilor de la Gherăseni, Lipia, Boldu și Diocheți-Rediu, existența unor așezări poate fi susținută pe baza prezenței resturilor de locuințe, a complexelor de tip groapă și a unei cantități considerabile de material ceramic. În perimetrele siturilor de la Pădureni și Dara nu au fost descoperite resturile unor locuințe, însă au fost identificate fragmente ceramice, unelte din piatră și figurine antropomorfe. Deși sondajele efectuate nu au furnizat date concludente, ansamblul descoperirilor permite ipoteza existenței unor așezări. Despre descoperirile de la Sudîți și Topliceni, posibilitățile de interpretare sunt limitate, având în vedere cantitatea redusă a materialului arheologic și caracterul neclar al contextului de descoperire.

În ceea ce privește poziția stratigrafică, până în prezent, doar în două cazuri (Gherăseni și Lipia) a fost documentată succesiunea Precucuteni – Gumelnița/Stoicani-Aldeni. În celelalte situații, nivelurile eneolitice sunt suprapuse de depuneri aparținând unor perioade mai târzii, precum epoca bronzului, la Diocheți-Rediu sau cultura Sântana de Mureș, la Dara.

Informațiile privind comunitățile care au precedat locuirea acestui teritoriu sunt relativ limitate. La Lipia, Boldu și Dara au fost identificate urme de locuire aparținând culturii Starčevo-Criș, iar la Diocheți-Rediu au fost descoperite resturi atribuite culturii ceramicii liniare. Intervalul cronologic dintre comunitățile neolitice și cele Precucuteni, faza III, este considerabil, neexistând indicii ale unor contacte directe între acestea.

La Homești, nivelul Precucuteni suprapunea unul ce conținea ceramică realizată din pastă cu adaos de pleavă, fără a fi identificate forme, tipuri de vase sau

³³ Bobi, Cernat 1991.

³⁴ Stănescu, Munteanu 2022, p. 21.

³⁵ Au fost realizate două sondaje, amplasate pe marginea platoului, în zone neacoperite cu viță-de-vie. Colectiv de cercetare: M. Stănescu, I. Stănescu, D. Garvăn.

³⁶ Garvăn 2024, p. 11-12.

elemente decorative³⁷. Această tehnică de preparare a pastei, caracterizată prin includerea resturilor vegetale, este răspândită pe un interval cronologic larg, cuprins între culturile Starčevo-Criș și Boian-*Giulești*; în absența unor elemente diagnostice, atribuirea culturală rămâne problematică.

În situl de la Gherăseni-*Movila Cremenea*, către baza depunerilor arheologice, în marginea *tell*-ului, a fost descoperit un fragment ceramic atribuit culturii Boian-*Giulești*³⁸. Acesta ar putea reprezenta cea mai timpurie dovadă a locuirii pe popină, anterioară sosirii comunităților provenite din estul Carpaților și, totodată, ar ilustra în mod direct relația dintre cele două entități culturale.

La Sudiți, la circa 1,6 km în aval de Gherăseni, cea mai mare parte a materialelor arheologice aparține culturii Boian, faza *Giulești*. În același sit au fost identificate gropi ce conțineau materiale atribuite culturii ceramicii liniare și fazei Boian-Bolintineanu. Materialele Precucuteni de la Sudiți au fost descoperite în anul 1964, anterior cercetării așezării Stoicani-Aldeni, și nu beneficiază de un context stratigrafic clar. Considerăm că acestea aparțin unui moment ulterior locuirii Boian-*Giulești*, ipoteză susținută de date radiocarbon obținute pentru neo-eneoliticul din zonă³⁹.

Concluzii

Numărul tot mai mare al descoperirilor atribuite culturii Precucuteni din ultimii ani ne determină să considerăm că lipsa cercetărilor reprezintă principala cauză a absenței acestor comunități din repertoriul culturilor eneolitice documentate în zona Curburii Carpaților.

Urmărind distribuția celor opt descoperiri recente, putem constata o oarecare uniformitate spațială. Surprinde, în continuare, lipsa descoperirilor de acest tip din sudul-estul Moldovei, spațiul dintre Siret și Prut, ceea ce astăzi corespunde din punct de vedere administrativ județului Galați. Singurele semnalări, considerate importuri sau influențe⁴⁰, își găsesc bune analogii în mediul Stoicani-Aldeni-Bolgrad.

Datele disponibile până în prezent indică o pătrundere spre sud a comunităților Precucuteni, de-a lungul zonei subcarpatice și până la cursul râului Siret, la mijlocul primei jumătăți a mileniului al V-lea î.Hr. Referitor la comunitățile Boian-*Giulești* care ocupau acest spațiu anterior, nu pot fi formulate, în stadiul actual al cercetării, ipoteze ferme privind dinamica relațiilor dintre acestea și noii veniți. Rămâne neclar dacă populațiile locale s-au retras treptat, odată cu înaintarea comunităților Precucuteni, dacă au coexistat în același teritoriu⁴¹, eventual în așezări distincte, sau dacă, la momentul pătrunderii precucutenienilor, zona fusese deja abandonată de comunitățile Boian-*Giulești*.

³⁷ Comșa 1987, p. 101.

³⁸ Inedit. A fost descoperit în anul 2025.

³⁹ Garvăn *et alii* 2022a; Garvăn *et alii* 2022b.

⁴⁰ Pandrea, Vernescu 2005, p. 268-269, fig. 10/7.

⁴¹ Lucru infirmat deocamdată de puținele elemente de cronologie.

Sfârșitul locuirii Precucuteni în nord-estul Munteniei și sudul Moldovei pare să coincidă cu ocuparea acestor teritorii de către comunitățile Gumelnița / Stoicani-Aldeni, la începutul celei de-a doua jumătăți a mileniului al V-lea î.Hr. În schimb, datele radiocarbon provenite din așezări Precucuteni din nord-estul Moldovei⁴² indică o persistență mai îndelungată în această zonă, depășind mijlocul mileniului al V-lea î.Hr.

BIBLIOGRAFIE

Bem 2007 – C. Bem, *Traian-Dealul Fântânilor: fenomenul Cucuteni A-B*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2007.

Bobi, Cernat 1991 – V. Bobi, I. Cernat, *Un cuptor dacic de ars ceramică, descoperit la Pădureni – Jariștea, județul Vrancea*, Vrancea, VIII-X, 1991, p. 351-356.

Boghian 2018 – D. Boghian, *La răscruce de timpuri ... Vechime și devenire istorică. Dovezi arheologice din Preistorie și până în Evul Mediu*, în D. Boghian, S.-C. Enea, M. Chelcu, I. Minea, *Monografia orașului Târgu Frumos*, Ed. Univ. "Al. I. Cuza" Iași, p. 71-178.

Chicideanu 1994 – I. Chicideanu, *Săpăturile arheologice de la Năeni, județul Buzău (Raport preliminar asupra campaniei din anul 1982)*, Mousaios, IV / 1, 1994, p. 31-36.

Comșa 1987 – E. Comșa, *O așezare Precucuteni din nord-estul Munteniei*, Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie 38, 2, 1987, p. 101-114.

Constantinescu, Pandrea 1999 – E.-M. Constantinescu, S. Pandrea, *Cercetările arheologice de la Pietrosu - Costești, județul Buzău. Campania 1998*, Mousaios, V, 1999, p. 9-14.

Croitoru, Pandrea 2022 – C. Croitoru, S. Pandrea, *Rezultatele cercetărilor de suprafață de la Movilița, județul Vrancea*, Mousaios, XXV, 2022, p. 209-244.

Frînculeasa 2006 – Frînculeasa A. *Fragmente ceramice decorate antropomorf descoperite în așezarea eneolitică de la Mălăieștii de Jos - județul Prahova*, în *Argesis*, XV, p. 31-40.

Frînculeasa 2007 – A. Frînculeasa A. *Aspectul cultural Stoicani-Aldeni, repere de cronologie relativă*, Peuce (S.N.) V, 2007, p. 7-32.

Frînculeasa 2007-2008 – A. Frînculeasa, *Așezarea eneolitică de la Apostolache, județul Prahova*, Anuarul Muzeului de Istorie și Arheologie Prahova (S.N.) III-IV (11-12), 2007-2008, p. 19-46.

Frînculeasa, Garvăn 2007 – A. Frînculeasa, D. Garvăn, *Câteva considerații asupra unor descoperiri Precucuteni din Muntenia*, Memoria Antiquitatis, XXIV, 2007, p. 213-220.

Garvăn 2021 – D. Garvăn, *Valea Călmățuiului în neo-eneolitic*, Biblioteca Mousaios 17, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2021.

⁴² Boghian 2018, fig. 53; Tencariu *et alii* 2019, p. 83.

Garvăn 2024 – D. Garvăn, *Descoperiri din eneoliticul timpuriu în zona Pietroasele*, Mousaios, XXVII, 2024, p. 7-26.

Garvăn *et alii* 2018 – D. Garvăn, R. Munteanu, C. Dinu, A. Frînculeasa, C. Haită, *Gherăseni, com. Gherăseni, jud. Buzău. Punct: Movila Cremenea*, Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2017, București, 2018, p. 35-36.

Garvăn *et alii* 2019 – D. Garvăn, R. Munteanu, C. Dinu, A. Frînculeasa, V. Dumitrașcu, *Lipia, com. Merei, jud. Buzău. Punct: Movila Drumul Oilor*, Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2018, București / Sibiu, 2019, p. 325-327.

Garvăn *et alii* 2022a – D. Garvăn, R. Munteanu, C. Dinu, A. Frînculeasa, *Datarea locuirii Precucuteni de la Lipia – Movila Drumul Oilor (jud. Buzău)*, în V. Diaconu (ed.), *Ab lapide ad metallum: Studia in honorem Professoris Marin Cărciumaru*, Ed. Istros a Muzeului Carol I; Ed. C. Matasă, Brăila – Piatra-Neamț, 2022, p. 219-231.

Garvăn *et alii* 2022b – D. Garvăn, G. Stăicuț, G. Sava, *Câteva elemente de datare a așezării Boian - Giulești de la Pietrosu (jud. Buzău)*, Revista de Arheologie, Antropologie și Studii Interdisciplinare, 4/2022, p. 7-21.

Garvăn *et alii* 2024 – D. Garvăn, R. Munteanu, C. Dinu, *Gherăseni, com. Gherăseni, jud. Buzău. Punct: Movila Cremenea*, Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2023, București/Târgu Mureș, 2024, p. 140-143.

Grigoraș, Paveleț 2007 – L. Grigoraș, E. Paveleț, *Studiul preliminar privind cercetările arheologice efectuate în tell-ul eneolitic de la Coțatcu, com. Podgoria, jud. Buzău*, Mousaios, XII, 2007, p. 7-26.

Grigoraș, Paveleț 2013 – L. Grigoraș, E. Paveleț, *Ceramica Stoicani-Aldeni. Studiu de caz: tell-ul de la Aldeni, com. Cernătești, jud. Buzău*, Biblioteca Mousaios 11, Ed. AlphaMDN, Buzău, 2013.

Harțuche 1980 – N. Harțuche, *Importuri cucuteniene în mediul culturilor eneolitice din zona Brăilei*, Vrancea III, 1980, p. 9-25.

Marinescu-Bîlcu 1974 – S. Marinescu-Bîlcu, *Cultura Precucuteni pe teritoriul României*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1974.

Neagu 2003 – M. Neagu, *Neoliticul mijlociu la Dunărea de Jos*, Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos XX, 2003.

Pandrea, Vernescu 2005 – S. Pandrea, M. Vernescu, *Câteva observații referitoare la raporturile dintre cultura Gumelnița și cultura Precucuteni*, Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos, XXII, 2005, p. 263-278.

Roman 1963 – P. Roman, *Ceramica precucuteniană din aria culturilor Boian-Gumelnița și semnificația ei*, Studii și Cercetări de Istorie Veche XIV, 1, 1963, p. 33-51.

Rosetti, 1934 – D.V. Rosetti, *Săpăturile de la Vidra - raport preliminar*, Publicațiile Muzeului Municipiului București, 1, 1934, p. 6-60.

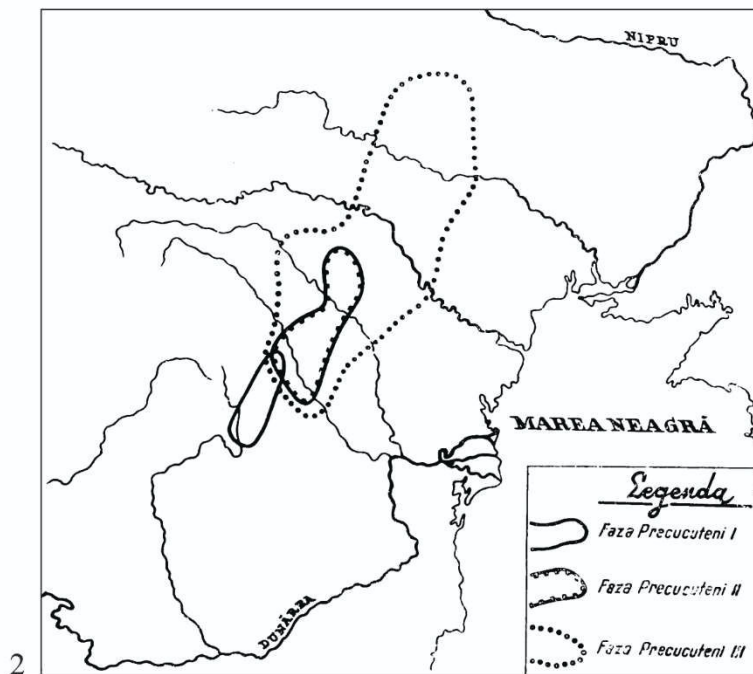
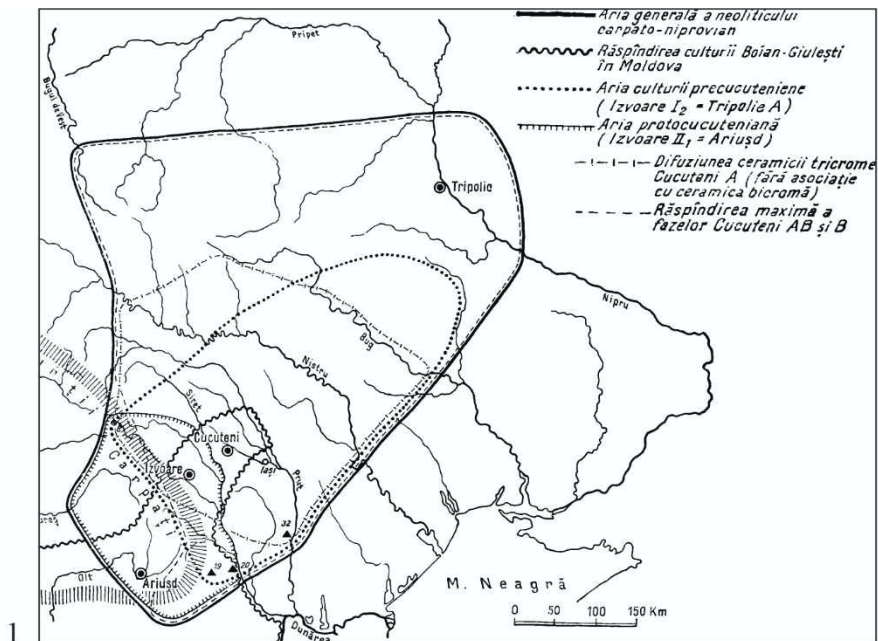
Stănescu, Munteanu 2022 – M. Stănescu, L. Munteanu, *Studiu arheologic al comunei Jariștea județul Vrancea*, arhiva Muzeului Vrancei, Focșani, 2022.

Stănescu *et alii* 2025 – M. Stănescu, D. Garvăn, R. Munteanu, A. Asăndulesei, *Diochești-Rediu, com. Movilița, jud. Vrancea. Punct: Islaz*, Cronica

Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2024, București/Constanța, 2025, p. 599-601.

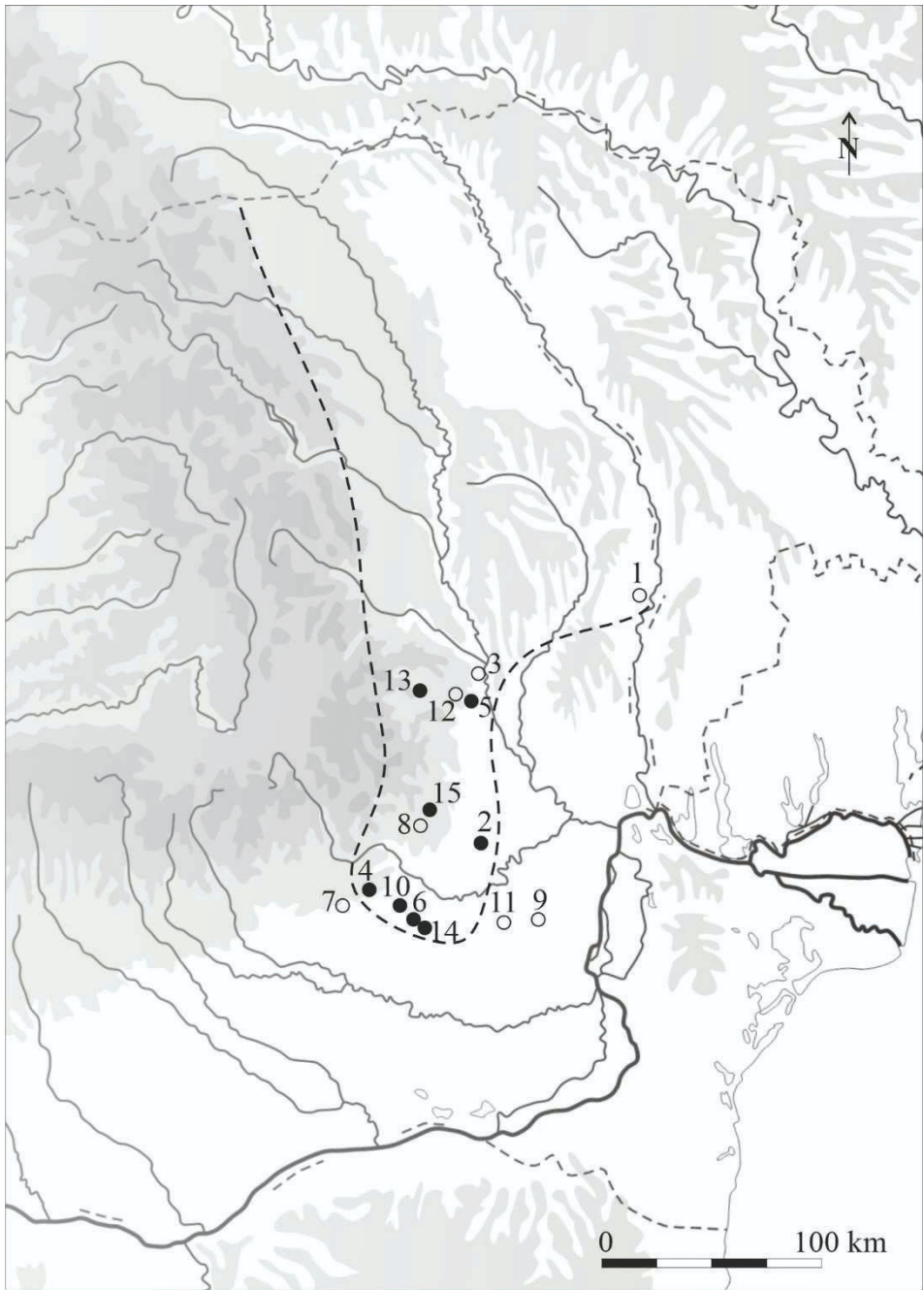
Tencariu *et alii* 2019 – F.-A. Tencariu, D.-M. Vornicu, A. Asăndulesei, G. Bodi, Y. Sliesariiev, R. Pârnașu, M. Danu, R.Ș. Balaur, C. Brașoveanu, D. Gheorghieș, C. Groapă, *Isaiia, com. Răducăneni, jud. Iași. Punct: Balta Popii*, Cronica Cercetărilor Arheologice din România, campania 2018, București/Sibiu, 2019, p. 81-83.

Vulpe 1956 – R. Vulpe, *Problemele neoliticului carpato-niprovian în lumina săpăturilor de la Izvoare*, Studii și Cercetări de Istorie Veche, VII, 1-2, 1956, p. 53-93.

Pl. I. 1. Harta culturilor neo-eneolitice din Moldova (19-Panciu; 20-Ciorani; 32-Bogdănești) (după Vulpe 1956, cu modificări); 2. Aria de răspîndire a culturii Precucuteni (după Marinescu-Bîlcu 1974) /

Pl. I.1. Map of Neo-Eneolithic cultures in Moldova (19-Panciu; 20-Ciorani; 32-Bogdănești) (after Vulpe 1956, with modifications); 2. Distribution area of the Precucuteni culture (after Marinescu-Bîlcu 1974);

Pl. II. Harta siturilor discutate în text (1. Bogdănești; 2. Boldu; 3. Ciorani; 4. Dara; 5. Diocheți-Rediu; 6. Gherăseni; 7. Ghinoaică; 8. Homești; 9. Însurăței; 10. Lipia; 11. Lișcoteanca; 12. Panciu; 13. Pădureni; 14. Sudiți; 15. Topliceni) și limita sudică a culturii Precucuteni, faza III /

Pl. II. Map of the sites discussed in the text (1. Bogdănești; 2. Boldu; 3. Ciorani; 4. Dara; 5. Diocheți-Rediu; 6. Gherăseni; 7. Ghinoaică; 8. Homești; 9. Însurăței; 10. Lipia; 11. Lișcoteanca; 12. Panciu; 13. Pădureni; 14. Sudiți; 15. Topliceni) and the southern boundary of the Precucuteni culture, phase III.